

11. hřebečenský montánní výšlap

PRŮVODCE

23. 7. 2022

Tuto akci podpořil Karlovarský kraj

1. Horní mlýn – rodiště pátera Hahna

Už v 16. století měla Horní Blatná tři obilné mlýny, které byly vesměs vybudovány na Blatenském potoce. Dva z nich – Horní a Střední – stávaly přímo pod městem. V roce 1733 město všechny tři své mlýny prodalo a z výtěžku postavilo novou sladovnu. Horní mlýn koupil za 700 zlatých a dědičný roční poplatek 30 zlatých Johann Anton Hahn (1713–1767). A právě v tomto mlýně, v někdejším č. p. 218, se 14. února 1750 narodil Johannu Antonu Hahnovi a jeho ženě Rosalii syn Adalbert, nejznámější hornoblatenský rodák, který později proslul pod přezdívkou Faust Krušných hor.

Adalbert Hahn po studiích na piaristickém gymnáziu v Ostrově a na gymnáziu na Novém Městě v Praze absolvoval v Praze kněžský seminář a v roce 1775 byl vysvěcen na kněze. Po značně dobrodružném životě, kdy vystřídal řadu působišť v Čechách a Rakousku, včetně například Jáchymova, Božího Daru, Hroznětína, Krásného Lesa nebo Přebuze, obdržel teprve v roce 1802, ve svých 52 letech, první stálé kněžské zaměstnání, a to místo kaplana v kapli sv. Kříže ve svém rodišti. Zde pak působil až do své smrti 23. září 1825. O životě pátera Hahna se dochovala řada pověstí, v nichž krušnohorský Faust vystupuje jako mág a čaroděj, který díky svým nadpřirozeným schopnostem dokáže náhle měnit počasí, vyvolat postavy lidí či zvířat, znehybnět své protivníky, přemísťovat těžké předměty nebo zázračně léčit nemocné.

Mlýnské kolo Horního mlýna bylo poháněno vodou, jež k němu byla přiváděna dodnes zčásti patrným náhonem plněným jednak vodou z Blatenského vodního příkopu, který kousek pod mlýnem po 13 km končí, a jednak vodou z Blatenského potoka posilovaného navíc o drobný tok začínající v prostoru tzv. školních sejpů východně od hornoblatenské školy. Mlýn byl v provozu ještě minimálně v polovině 19. století, na mapách z počátku 20. století již není znázorněn. Posledním vlastníkem objektu byl Wilhelm Porkert, v roce 1934 však bývalý mlýn vyhořel a nebyl už obnoven. Stejný osud stihl už před rokem 1932 i budovy Středního mlýna (č. p. 219, 240). Dnes jsou z rodného domu pátera Hahna patrné pouze zbytky zdí.

Horní mlýn (vlevo dole) na pohlednici vydané po roce 1900, tzv. Porkertův rybník na druhé straně silnice do Nových Hamrů (při konci Blatenského vodního příkopu) tehdy ještě neexistoval

Horní mlýn – rodiště pátera Hahna (nedatovaný snímek, cca 1910), vpravo mlýnský náhon

Horní mlýn (v popředí) před rokem 1930 na fotografii Ruperta Fuchse. Objekt sestával ze tří částí, hlavní budovy byly v přízemí vyžděné z kamene, v patře hrázděné

Pohled na horní mlýn z druhé strany, od silnice do Potůčků (foto: Paul Schulz, 1928, zdroj: deutschefotothek.de)

Rozvaliny Horního mlýna (foto: Michal Urban)

Dosud patrný náhon mezi Horním a Středním mlýnem (foto: Michal Urban), vpravo pamětní deska pátera Adalberta Hahna na zdi kaple sv. Kříže v Horní Blatné, u níž je pochován (foto: Ulrich Möckel)

2. Pískovna

Naproti bývalé hájovně Vlčina ((Wolfsberg), v místě, kde se od silnice do Nových Hamrů odděluje zeleně značená turistická cesta, se nachází opuštěná stěnová pískovna, která i přes postupné zarůstání náletovými dřevinami (smrkem) představuje zajímavou geologickou lokalitu.

V pískovně se těžil hrubozrnný písek vzniklý silným zvětráním biotitické žuly nejdeckého masívu do hloubky minimálně 6–8 m. Hornina obsahovala také množství černého sloupečkovitého turmalínu, který se ve zvětralém eluviu vyskytuje v podobě četných křemen-turmalínových nodulí (pecek) s průměrem do 10 cm. Akcesoricky se v žule nachází i topaz.

Ještě z větší nezarostlá pískovna v roce 2003 (foto: Karel Breiter, Česká geologická služba)

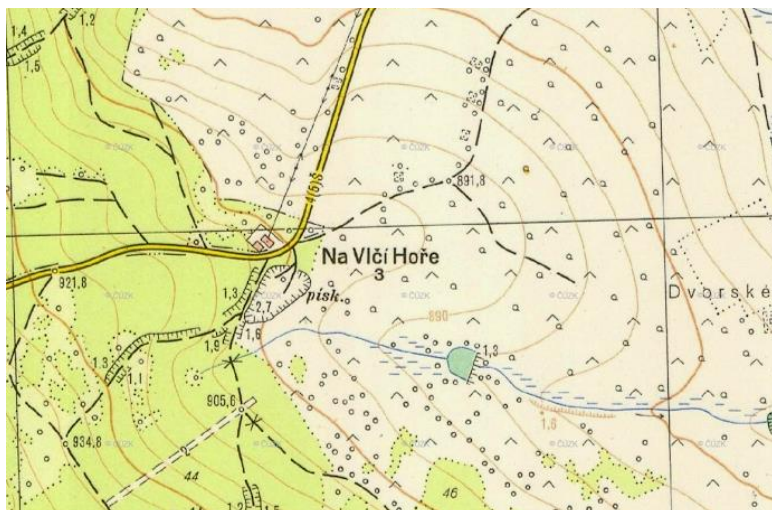
Současný stav pískovny, v pozadí vpravo někdejší hájovna Vlčina, známá též pod názvem U Kolitsche (foto: Michal Urban)

Pískovna je rovněž významnou botanickou lokalitou s druhově bohatou flórou. Početné jsou zde populace zvláště chráněných a ohrožených druhů všivec lesní, rosnatka okrouhlostá a plavuňka zaplavovaná. Na

suších místech pískovny má vegetace charakter smilkových trávníků se smilkou tuhou, vřesem obecným, sítinou kostrbatou, plavuní vidlačkou, chlupáčkem oranžovým aj. V zájmu posílení populací významných druhů rostlin byla v nedávné minulosti v malé části pískovny snížena úroveň dna až na tehdejší úroveň hladiny spodní vody, aby se znovu vytvořila stanoviště s trvale vlhkým substrátem a mělkou hladinou vody, na něž jsou vázány ohrožené druhy. Vlivem velkého sucha v roce 2019 však došlo v pískovně k výraznému poklesu hladiny spodní vody, a proto bude třeba zásah opakovat.

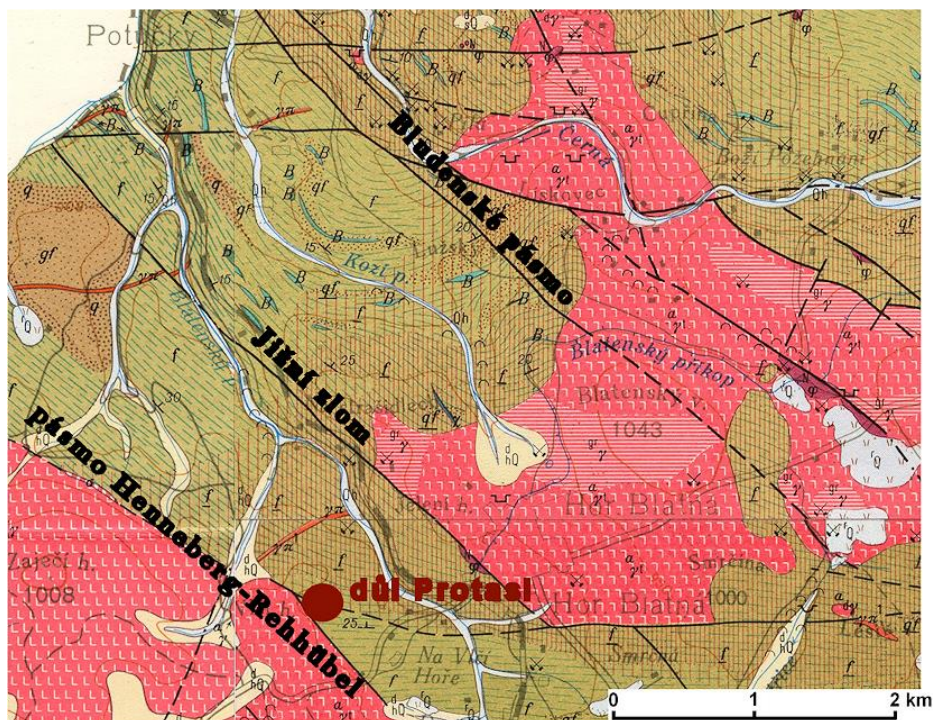
Křemen-turmalinové nodule vyvětrávající z granitu (foto: Karel Breiter, Česká geologická služba)

Umístění pískovny na mapě z roku 1952

3. Důl Protasi

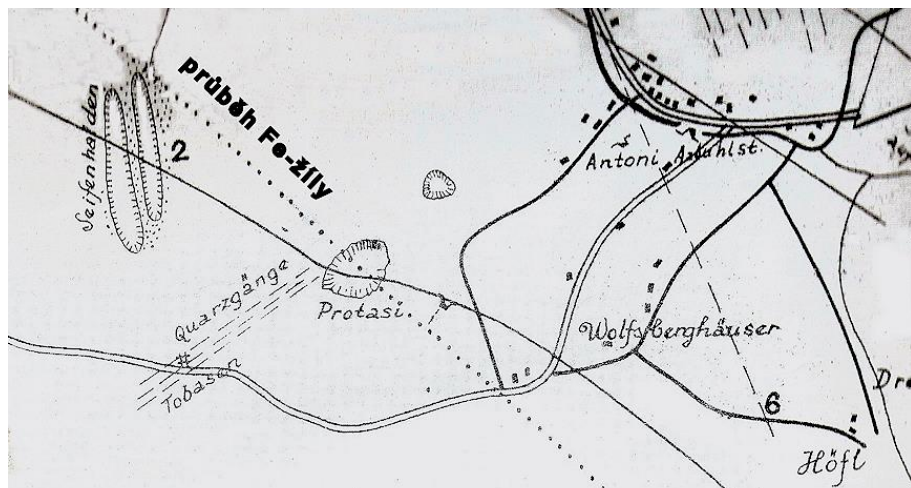
Krušné hory jsou na mnoha místech protínány zlomy převládajícího směru SZ–JV, které v průběhu geologické historie tohoto pohoří opakovaně ovlivňovaly jeho stavbu a výskyt rudní mineralizace, především rud železa a manganu. Řada zlomů tohoto směru se vyskytuje i v širším okolí Horní Blatné, kde k nim od západu k východu patří například zlomy, resp. zlomová pásma označovaná jako pásmo Henneberg – Rehhübel, Jižní (Velký zlom) a Bludenský zlom (pásmo). Tyto zlomy dosahují délky až prvních desítek km a mocnosti až desítek m a jsou často vyplňovány křemennou žilovinou, která zvláště v případech, kdy zlomy protínají žuly nejdecko-eibenstockého a blatenského masívu, obsahuje zrudnění v podobě oxidů železa a manganu. Tyto rudy byly v minulosti v Čechách i Sasku dobývány velkým množstvím dolů. Naproti tomu v místech, kde zlomy procházejí metamorfovaným pláštěm žul (fylity), jsou zpravidla méně výrazné a jejich mineralizace je podstatně chudší nebo schází úplně.

Geologická mapa okolí Horní Blatné s vyznačením hlavních zlomových poruch a umístění dolu Protasi (zdroj: Česká geologická služba, upraveno)

Na zlomovém pásmu Henneberg – Rehhübel, jež představuje zároveň geologickou hranici mezi žulami nejdecko-eibenstockého masívu a okolními fylity, byl založen i železorudný důl Protasi, který podle Jokélyho (1857) vznikl v roce 1800, pravděpodobně však byl podstatně starší. Koncem 50. let 19. století již nepracoval. Zdejší těžbu dosud připomíná poměrně velká plochá halda s výraznou trychtýřovitou pinkou v místě někdejší šachty navrchu. Niže ve svahu je dobře patrný štolový zářez se slabým výtokem

vody směřující k šachtě. Z leteckého laserového snímku je zřejmé, že kromě hlavní šachty sledovalo žilu i několik menších šachtic uspořádaných lineárně ve směru žily. Dobývanou rudou byly hematit, oxidy manganu (pyrolusit, psilomelan), popř. limonit, tvořící pecky, hnízda nebo lebníkovité útvary v jemnozrnném rohovcovitém křemenu. Žíla dále pokračuje směrem k JV k Perninku, kde byla dobývána několika menšími doly na východním svahu Liščí hory (Schuppenberg).

Důl Protasi na důlní mapě z roku 1885

Důl Protasi na leteckém laserovém snímku (podkladová data: www.cuzk.cz, vizualizace: Ondřej Malina)

Okrouhlá pinka v místě šachty Protasi a štolový zářez ve svahu pod ní (foto: Michal Urban)

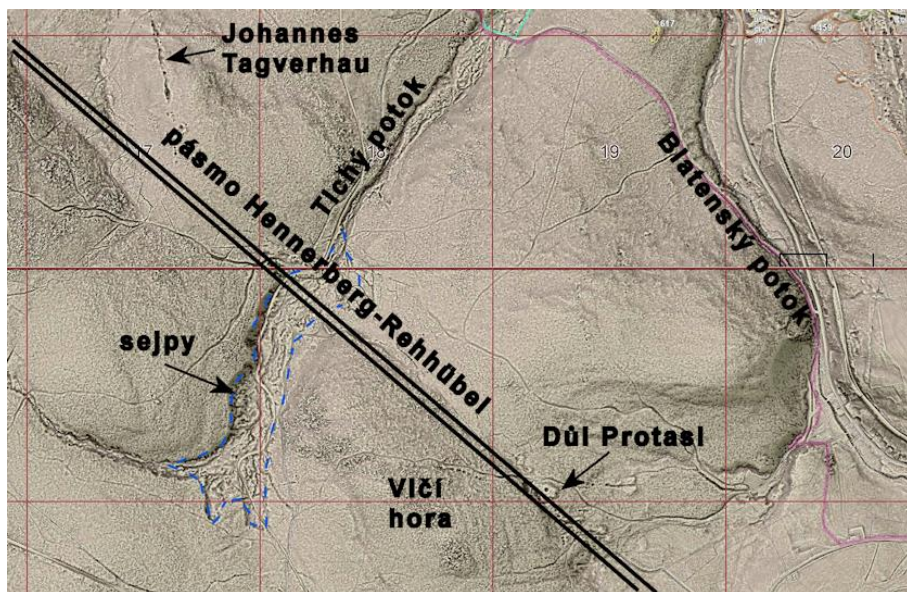

4. Rýžoviště na Tichém potoce

Při horním toku Tichého potoka (pův. Zienerwies-Bächl) na severozápadním úpatí Vlčí hory (946 m) se nachází poměrně rozsáhlé rýžoviště cínovce s délkou přesahující 500 m. Tyto zřejmě prastaré sejpy, o nichž se v historických pramenech nedochovaly žádné údaje, vznikly přerýžováním deluvií a aluvií (svahových a potočních sedimentů) s obsahem cínovce, jehož původ lze hledat v okolní krušnohorské žule. Sejpy se totiž vyskytují zejména tam, kde v podloží vystupují žuly, zatímco za zlomem Henneberg – Rehhübel, který tudy prochází a na němž jsou žuly relativně vyzdvíženy oproti sousedním fylitům, se rýžovnické kopečky rychle ztrácejí. Primární cínovcové zrudnění není z těchto míst známo, nejbližší důlní dílo, kde se kasiterit dobýval, jsou povrchové dobývky Johannes Tagverhau na žíle směru SSZ–JJV, která míří právě do prostoru sejpů. Cínové rudy se ale místy nacházely i ve výplni poruchy Henneberg – Rehhübel, jak dokládají četné staré doly u Hennebergu nedaleko státní hranice. Rozsahem menší rýžoviště se nacházejí ještě níže po proudu Tichého potoka.

Kopečky přerýzovaných sedimentů v údolí Tichého potoka (foto: Michal Urban)

Rýžoviště na Tichém potoce (modrá šrafovaná čára) na leteckém laserovém snímku. Dvojitou černou linií je vyznačen průběh zlomového pásma Henneberg – Rehhübel (podkladová data www.cuzk.cz, vizualizace Ondřej Malina, upraveno)

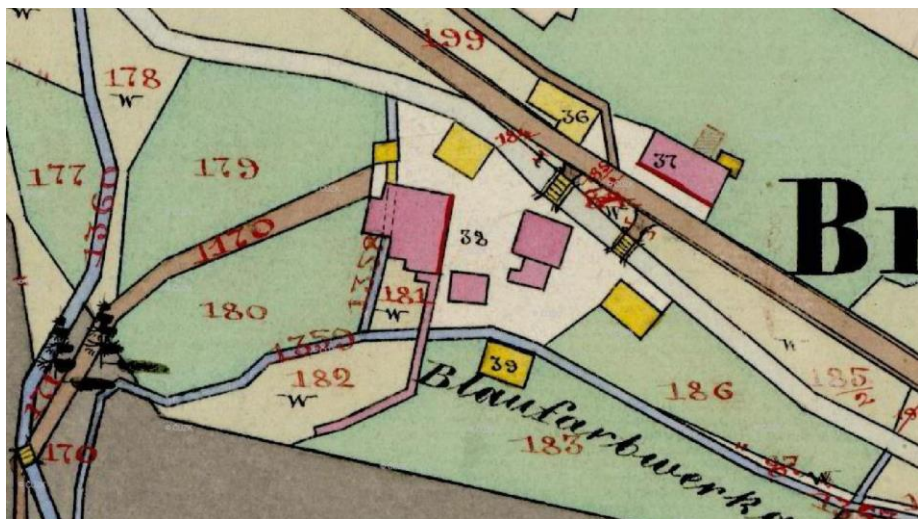
5. Horní kobaltový mlýn

Nejpozději od počátku 17. století byla Horní Blatná nejvýznamnějším producentem modrých kobaltových barev (šmolky) v českém Krušnohoří a po saském Schneebergu až do přelomu 18. a 19. století druhým největším výrobcem těchto barev na světě vůbec. Výroba šmolky se soustředila zvláště do údolí Blatenského potoka, další provozy pak působily v Hájích a Luzích.

Ze tří kobaltových mlýnů, které lze prokazatelně doložit v údolí Blatenského potoka, byl největší tzv. horní mlýn, který v roce 1622 vybudoval hornoblatenský rodák Martin Päßler (1586–1651), jenž jej však ještě téhož roku prodal Georgu Preußlerovi ze známé sasko-české sklářské rodiny. Po několika dalších majetkových změnách se v roce 1688 stal vlastníkem celého provozu hornoblatenský horní úředník Christoph Adalbert Putz (1658–1726), později (1719) povýšený do šlechtického stavu. Po jeho smrti v roce 1726 zůstal kobaltový mlýn v majetku rodiny až do roku 1775, kdy jej získal Franz Anton Miesl (1731–1792) z další významné hornoblatenské rodiny, jejíž jáchymovská odnož vlastnila výrobu šmolky v Jáchymově. Jeho dědicové pak podnik provozovali minimálně až do 40. let 19. století.

Ještě v roce 1842 sestával provoz z hutě, stoupy na drcení křemene, mlýnu na mletí barvy, stoupy na manganovou rudu (patrně se zde zpracovávaly i manganové rudy dobývané ze žíly Marie Terezie, viz zastávku 6 a 7), varny na výrobu potaše, skladu nádob a nářadí a dvou obytných budov a patřily k němu i přilehlé lesní a zemědělské pozemky. V letech 1778–1800 se zde vyrobilo cca 15 000 centnýřů (asi 750

t) kobaltové barvy, v letech 1800–1840 pak přibližně 30 000 centnýřů (1 500 t). Podnik měl sklad ve Frankfurtu n. M., odkud se výrobky vyvážely do Porýní, Holandska, Anglie a Ameriky, v roce 1840 si firma zřídila pobočku i v Praze. Stejně jako na jiných místech v Krušných horách zanikla i u Horní Blatné výroba kobaltových barev kolem poloviny 19. století v důsledku konkurence levnějšího umělého ultramarínu.

Horní kobaltový mlýn na katastrální mapě z roku 1842 (zdroj www.cuzk.cz)

Bývalý panský dům, od konce 19. století hostinec Zum Heinrichstein, okolo roku 1910

Koncem 19. století (1885) přeměnila rodina Leibelových původní výrobu barev na pilu, poháněnou od 20. let minulého století vodní turbínou. Z původní panské budovy se stal už před rokem 1900 výletní hostinec Zum Heinrichstein. Po druhé světové válce byly všechny budovy včetně památkově hodnotného hrázdného objektu z doby okolo roku 1600 zbořeny.

Objekty někdejšího kobaltového mlýna v 30. letech 20. století, kdy zde již několik desítek let pracovala pila

V místě se dosud dochovaly dva vodní příkopy (od Blatenského potoka a od Tichého potoka), které se stýkaly nad hlavním výrobním objektem, násep lapače arzeniku, rozvaliny dalších budov a z novější doby betonová jámka s potrubím vedoucím na vodní turbínu. Nalézt zde lze také části žulových mlecích kamenů. Na protějším břehu Blatenského potoka jsou dosud patrné zbytky hostince Zum Heinrichstein.

Modré kobaltové sklo, Horní Blatná (foto: Michal Gelnar)

Zlomky tavicích pánví k výrobě kobaltového skla, Horní Blatná (foto: Michal Gelnar)

Fragmenty mlecích kamenů z horního kobaltového mlýna (foto: Michal Urban)

Příkop Blaufarbenwerkgraben, který přiváděl pohonnou vodu ke kobaltovému mlýnu od Blatenského potoka, a vodní příkop od Tichého potoka (foto: Michal Urban)

Potrubi pro přívod vody na turbínu pily (foto: Michal Urban)

6. Štola Segen Gottes

Oblastí důlního revíru Jelení hora (Hirschberg) na SZ od Horní Blatné prochází kromě velkého množství greisenových žil s cínovcem (viz zastávku 8) také strmá tektonická porucha směru ZSZ–VJV, která v celé známé délce kolem 800 m obsahuje mladší hydrotermální zrudnění v podobě manganových a v menší míře železných rud, jež zde byly dobývány až do počátku 20. století. Řada původně samostatných důlních provozů splynula v polovině 19. století pod důl Marie Terezie (viz zastávku 7), jehož součástí byla i nejhlubší štola Segen Gottes (Boží požehnání).

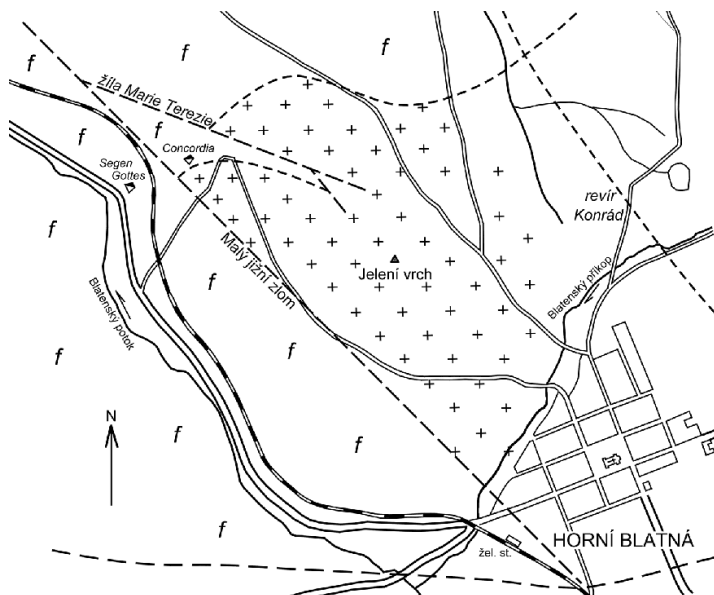
Poblíž pozdější štoly Segen Gottes pracovala již minimálně od roku 1537 štola sv. Jiří (St. Georgenstolln, též Nürnberger Stolln), při těžbě kasiteritu byla přitom zastižena i Černá žíla (Schwarze Gang), zmiňovaná poprvé roku 1595 a obsahující i manganové rudy, které ovšem v té době ještě neměly žádné využití. Černou žílu, od konce 18. století zvanou Terezie, popř. Marie Terezie, nafárala i další důlní díla jako např. Prostřední štola, jejíž lokalizace je dnes neznámá. Až v roce 1801 byla na žíle Terezie propůjčena první důlní míra, u níž lze předpokládat, že šlo o propůjčku na mangan, nikoli na cín.

V roce 1804 byl v údolí Blatenského potoka založen důl Augustin s hlubokou štolou Tiefer Augustini Stolln, která původně sledovala cínovcové žíly, ale v roce 1815 zastihla ve vzdálenosti 208,5 m od ústí manganovou žílu Terezie (Černou žílu) a od té doby se majitelé dolu zaměřili na dobývání manganové rudy. Těžba však byla jen minimální a už v roce 1825 byl důl opuštěn. V roce 1835 byl důl opět obnoven a poté, co se v roce 1840 jeho majitelé spojili s těžářstvem blízkého dolu Terezie, byla štola Augustin přejmenována na Segen Gottes. Žíla Terezie byla od té doby rozfázána ve třech horizontálních úrovních – na úrovni spodní štoly Augustin / Segen Gottes, na úrovni prostřední štoly Concordia a na svrchní úrovni štoly Terezie. V roce 1857 důl Augustin splynul s dolem Marie Terezie, jehož majitelem se stal hornoblatenský měšťan Wenzel Schlosser. V majetku rodiny Schlosserů pak důl zůstal až do roku 1902.

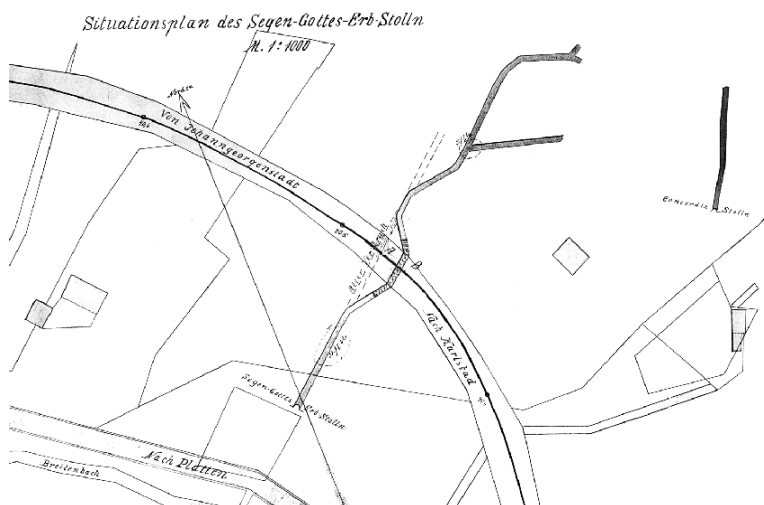
V roce 1908 se vlastníkem dolu stala železářská firma C. T. Petzold, která v květnu 1916 zahájila novou otvorku dolu, ale už v září 1916 byl provoz dolu převeden pod vojenskou správu. Báňský odborník Pražské železářské společnosti Ernst Kudielka pak v roce 1917 ve funkci vojenského správce nařídil vymáhání štoly Segen Gottes. U ústí štoly byla vybudována malá kompresorovna, u níž byla v roce 1917 instalována lokomobila. Od ústí štoly vedla krátká dráha na haldy. Na povrchu byly postaveny i další provozní budovy. Během tohoto posledního období těžby se ze žíly Marie Terezie o mocnosti až 4 m dobývalo měsíčně zhruba 50 tun rudy, která obsahovala v průměru 25 % MnO₂. Vytěžená manganová ruda se dodávala do hutí ve Vítkovicích a v Komárově. Kvůli rostoucím nákladům na dobývání a dopravu byla těžba na podzim roku 1919 zastavena, štola Segen Gottes však byla i nadále udržována.

Důlní míry na Jelení hoře měla firma C. T. Petzold v pronájmu i po celou dobu první republiky. Za druhé světové války vyhotovila německá firma Zinnwalder Bergbau ambiciózní projekt otevření dolů na Jelení hoře, především na cín, záměr však nebyl realizován. Po druhé světové válce byla při průzkumu na uranové rudy asi 300 m jižně od ústí štoly Segen Gottes vyhloubena 55 m hluboká průzkumná šachtice JD č. 45 a z ní byl rozražen téměř kilometr důlních chodeb; tato jáma byla likvidována v roce 1959. Při vyhledávacím průzkumu na cínové a wolframové rudy vymáhali pracovníci Severočeského rudného průzkumu Teplice v letech 1956 a 1957 částečně i štolu Segen Gottes, a to až k závalu v 63 m, který se nepodařilo vymáhat. Průzkumné práce ve štole Segen Gottes tak nebyly dokončeny a štola byla v závalu pod železniční tratí zazděna.

Zavalené ústí štol Segen Gottes je dosud v terénu dobře patrné. Poblíž se nachází odval, na němž lze snadno nalézt vzorky manganové rudy pocházející z posledního období těžby za první světové války a krátce po ní.

Geologická situace okolí štol Segen Gottes, křížky jsou označeny žuly blatenského masivu, písmenem *f* okolní fylity (Breiter 1985, upravili Buřka, Velebil 2003)

Mapa štol Segen Gottes (Puschwitz 1923, převzato z Buřka, Velebil 2003)

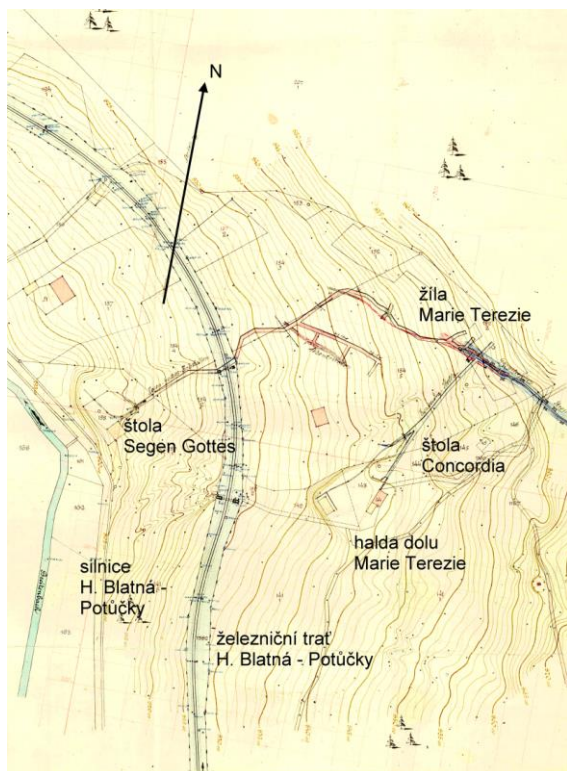

Ústí štoly Segen Gottes a sběrateli minerálů rozkopaný odval pod nim (foto: Michal Urban), vpravo dole krystaly pyroluzitu ze žíly Marie Terezie (foto: Lubor Ferenc)

7. Důl Marie Terezie

Důl Marie Terezie, tvořený soustavou několika štol, byl největším manganovým dolem v Krušných horách a zároveň posledním činným dolem u Horní Blatné. Manganové zrudnění je vázáno na stejnojmennou žílu Marie Terezie, zmiňovanou pod dřívějším názvem Černá žíla už v roce 1595, kdy se tu těžil cín. Tato mohutná, až 10 m mocná žíla směru ZSZ–VJV protíná žuly blatenského masivu a sousední fylity. Manganové a méně i železné rudy se z ní dobývaly řadou důlních děl v délce přes 500 m do hloubky i přes 50 m. Systematická těžba rud manganu ve štole Terezie začala kolem roku 1810, kromě této štoly probíhala těžba nejpozději od roku 1840 i ze štoly Concordia. Maximum těžby (i přes 100 tun rudy za rok) spadá do 50. a 60. let 19. století, kdy důlní míry na ložisku vlastnil Wenzel Schlosser. V roce 1857 pracovalo na dole 24 dělníků. Později, až do dočasného uzavření dolu v roce 1902, již byla těžba výrazně nižší a prudce poklesl i počet horníků (v roce 1890 už byli jen tři). Celkově za roky 1852–1902 bylo v Horní Blatné vytěženo více než 1 500 tun manganové rudy.

Roku 1908 koupila důl vídeňská firma C. T. Petzold, již tehdy patřily mj. železárny v Nejdku a od roku 1909 spojené Rotavsko-nejdecké železárny. V květnu 1916, kvůli zvýšenému zájmu o mangan za 1. světové války, tato firma důl znovu otevřela štolou Concordia a v roce 1917 i níže ležící štolou Segen Gottes (viz zastávku č. 6); měsíčně se těžilo až 120 tun rudy.

Mapa okolí dolu Marie Terezie z roku 1917 (archiv České geologické služby, upraveno)

Původní ústí štoly Concordia z 19. století se nacházelo v bezprostřední blízkosti cáčovny dolu (bývalý dům č. p. 44) na plošině haldy. Toto ústí se však za první světové války, snad kvůli zavalení, přestalo používat a namísto něj byl o něco severněji ve stejné nadmořské výšce vyražen druhý vchod, od nějž vedla dráha na haldy.

Těžba skončila na podzim 1919, jejím pozůstatkem je i velký odval hlušiny pod štolou Concordia. Štola Concordia pak byla vyzmáhána ještě v letech 1957 až 1958 při průzkumu na cínové rudy, a to až na žílu Marie Terezie ve vzdálenosti 81 m od ústí. Zmáhacími pracemi byly na žíle Marie Terezie zastiženy velké dobovyky. Zavalené ústí této štoly je dosud v terénu dobře patrné.

Otazník ovšem visí na lokalizaci původní štoly Terezie. Bufka a Velebil (2003) kladou její ústí do těsné blízkosti starého ústí štoly Concordia, podle mapy Kajetána Putze z roku 1807 i podle katastrální mapy z roku 1842 však leželo výše ve svahu v místě výrazného zářezu pod šachtou Karel, kde kdysi stával i domek č. p. 45.

Hlavní manganovou rudou žíly Marie Terezie byl šedočerný pyrolusit, chemicky oxid manganičitý, který v křemenné žilovině tvoří žilky i větší akumulace až několik metrů mocné. V minulosti důl proslul nálezy sloupcovitých nebo tlustě tabulkovitých, zpravidla rýhovaných krystalů pyrolusitu o velikosti až 2 cm, které

patří k nejkrásnějším na světě a jsou součástí mnoha předních mineralogických sbírek. Vzorky pyrolusitu lze dosud na haldě dolu Marie Terezie běžně nalézt. Méně častým manganovým minerálem je ramsdellit, chemicky rovněž MnO_2 , který však na rozdíl od čtverečného pyrolusitu krystaluje v kosočtverečné soustavě. Oba minerály lze rozlišit pouze laboratorním studiem.

Halda dolu Marie Terezie (foto: Petr Pauliš)

Zabořené ústí štoly Concordia (foto: Michal Urban)

Až 2 cm velké krystaly pyrolusitu z dolu Marie Terezie patří k nejkrásnějším na světě (foto: Petr Fuchs)

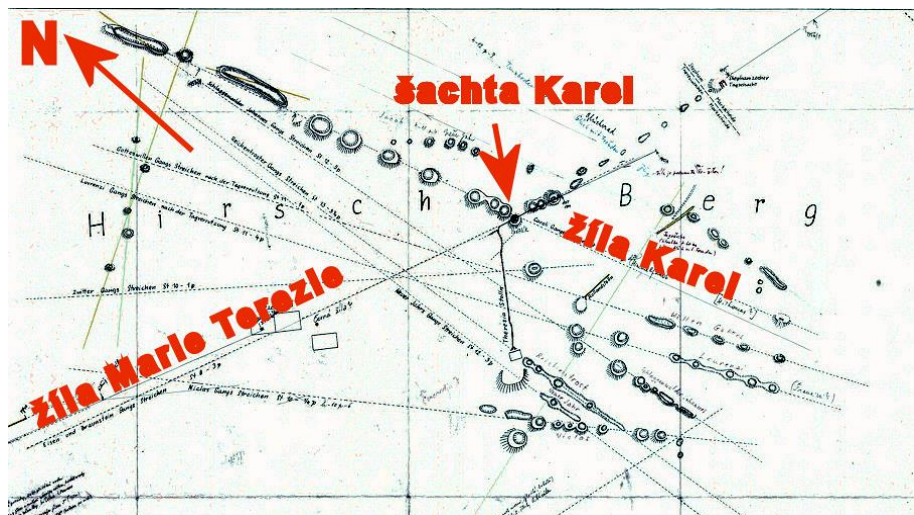

Kromě manganových rud obsahovala žíla Marie Terezie i hematit (krevel) (sbírky Národního muzea v Praze, foto: Dalibor Velebil)

8. Důlní revír Jelení hora

Oblast Jelení hory (dříve Hirschberg) patřila vedle Blatenského vrchu a Bludné k nejvýznamnějším centrům těžby cínových rud v okolí Horní Blatné. Žuly blatenského masivu a částečně i okolní turmalinické fylity zde protíná roj více než deseti strmých, obvykle však jen málo mocných (5–10 cm) greisenových žil převládajícího směru SSZ–JJV až S–J, které obsahují vtroušený kasiterit (cínovec). Nejstarší propůjčky na cínové rudy v oblasti Jeleního vrchu pocházejí z roku 1534 a velké množství dalších pak z let 1535–1538, ze zápisů přitom vyplývá, že cínovcové žíly zde byly známy již dříve, před založením Horní Blatné.

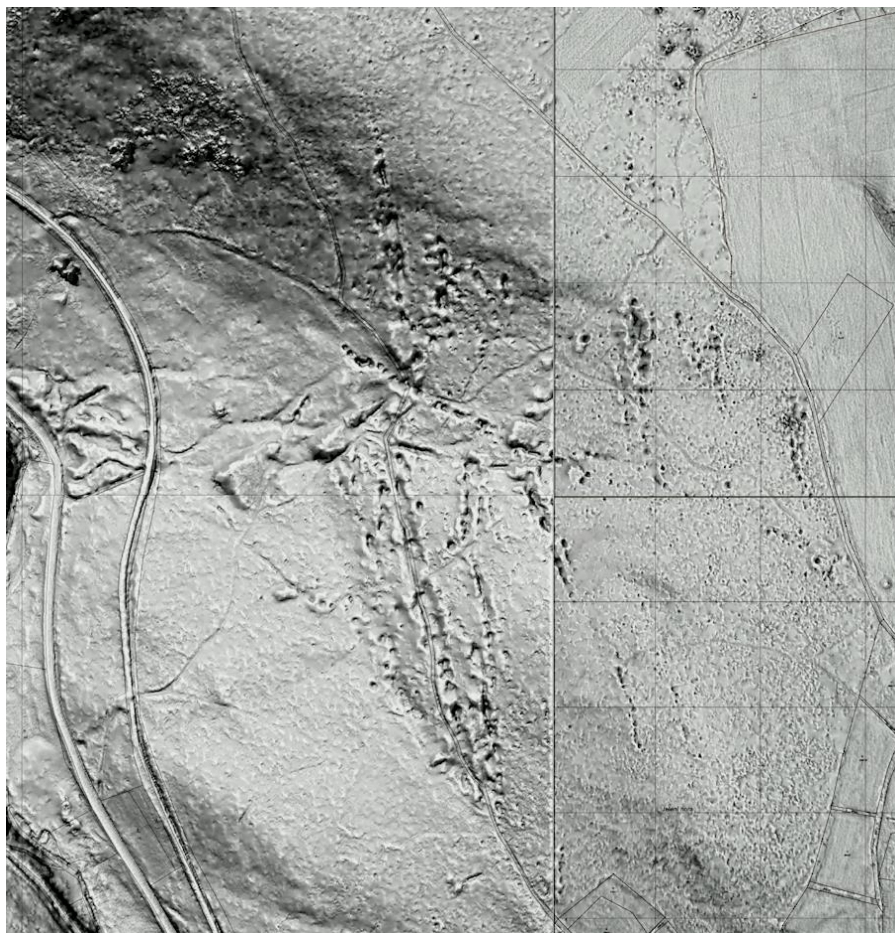
Hlavní období těžby spadá do 16. století, báňské aktivity zde však s menší intenzitou probíhaly až do 19. století. Greisenové žíly byly zpočátku těženy povrchově, později systémem mnoha desítek šachet a štol do hloubek 50 m i víc. Nejdůležitějším greisenovou žílou byla žíla Karel (Caroli), k dalším patřily například žíly Mikuláš (Niclas), Cvitrová (Zwittergang), Vavřinec (Laurenzi), Vůle Boží (Gottes Willen), Nový rok (Neues Jahr), Bohatá útěcha (Reicher Trost), Slavkovský Jan (Schlaggenwalder Johannes), Štěstí a radost (Glück mit Freuden) nebo žíla Praděd (Altwater), jejíž směr byl na rozdíl od ostatních greisenových pásem shodný s žílou Marie Terezie. Průběh těchto greisenových žil je dosud v terénu dobře zřetelný podle četných pinkových pásem (pruhů povrchových dobývek, hald a prohlubní v místech starých šachtic), jejichž délka se pohybuje od 250 do 500 m.

Mapa důlních prací v revíru Jelení hora (Kajetán Putz 1807, překreslil Ladislav Jangl 1976, archiv České geologické služby, upraveno)

Už k roku 1537 je z tohoto prostoru známá také odvodňovací štola sv. Jiří (St. Georgenstolln, též Nürnberger Stolln), jejíž ústí se nacházelo nedaleko štoly Segen Gottes. Po opakovaném zmáhání v 1. polovině 18. století převzal tuto štolu roku 1751 hornoblatenský těžář Johann Franz Hessler snad i s cílem využít ji jako dědičnou štolu pro odvodnění tehdy nejbohatšího cínového dolu Konrád na

severním okraji Horní Blatné, který Hesslerovi patřil. K usnadnění těžby byla na křížení žíly Karel a Černé žíly (375 m od ústí štoly) vyhloubena 71 m hluboká šachta Karel, už v roce 1760 však byly práce na úrovni štoly Jiří zastaveny a v roce 1766 byl důl definitivně opuštěn.

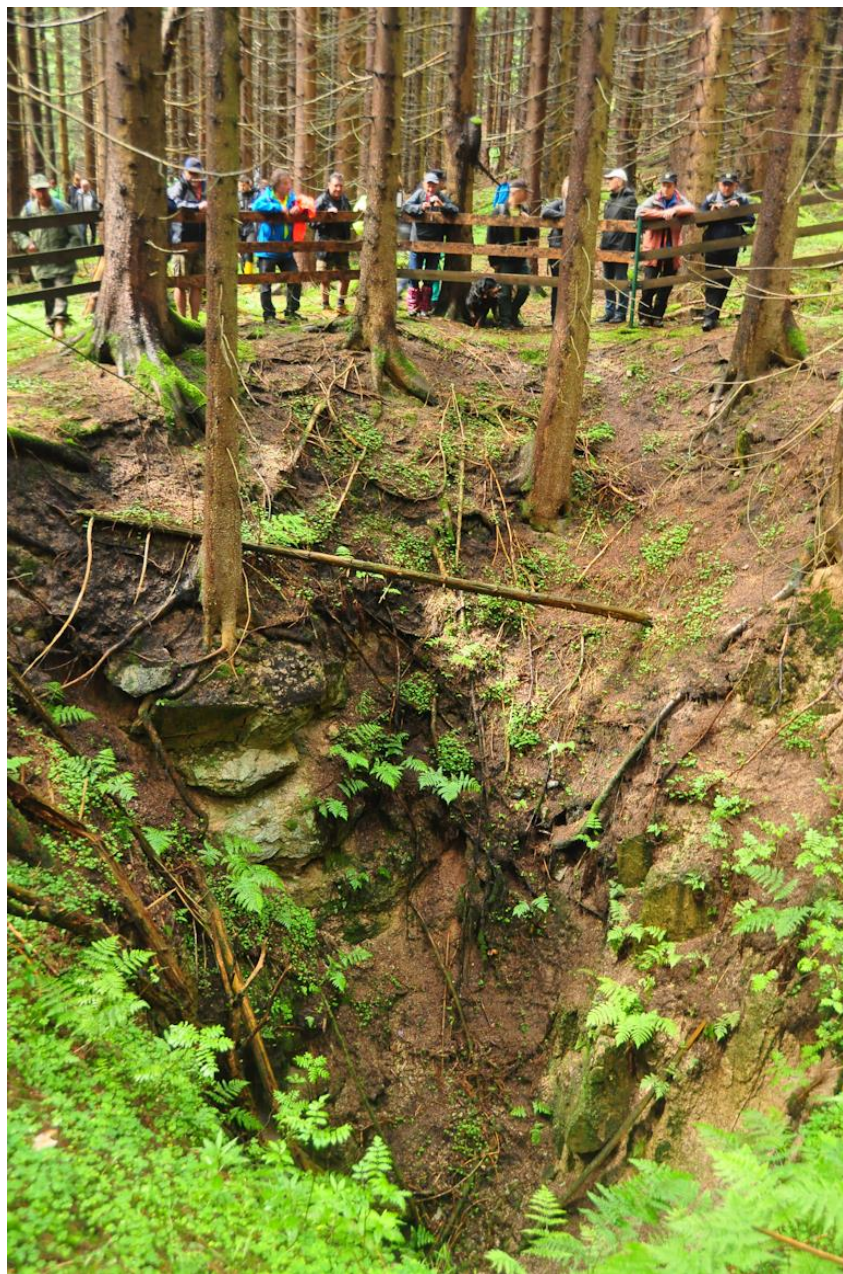
Letecký laserový scan revíru Jelení hora – dobře patrné jsou zhruba severojižní pinkové tahy sledující průběh greisenových žil. Příčný pinkový tah směru SZ–JV odpovídá průběhu manganové žíly Marie Terezie, která je mladší než greisenové žíly (podkladová data: www.cuzk.cz, vizualizace: Ondřej Malina)

Hlavní rudou těženou na Jelením vrchu i dalších místech v okolí Horní Blatné byl kasiterit neboli cínovec (sbírky Národního muzea v Praze, foto: Dalibor Velebil)

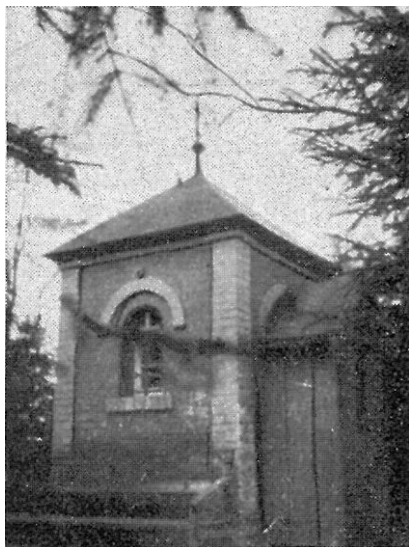

Jeden z mnoha pinkových tahů na Jelení hoře (foto: Michal Urban)

Účastníci Hřebečenského montánního výšlapu 2017 u jámy Karel (foto Ulrich Möckel)

Vpravo od staré cesty od dolu Marie Terezie do Horní Blatné byla v roce 1909 postavena prostá cihlová kaplička s malým oltářem zvaná Wurstkapelle. Dokud nevzrostl les v jejím okolí, byl odtud krásný výhled ke Strašidlům a do údolí Blatenského potoka. Po roce 1945 kaple zanikla, náhradou za ni se v červnu 2020 stala kaple sv. archanděla Michaela, kterou nechaly postavit Lesy ČR při cestě z Horní Blatné ke Strašidlům a dále do Stráně.

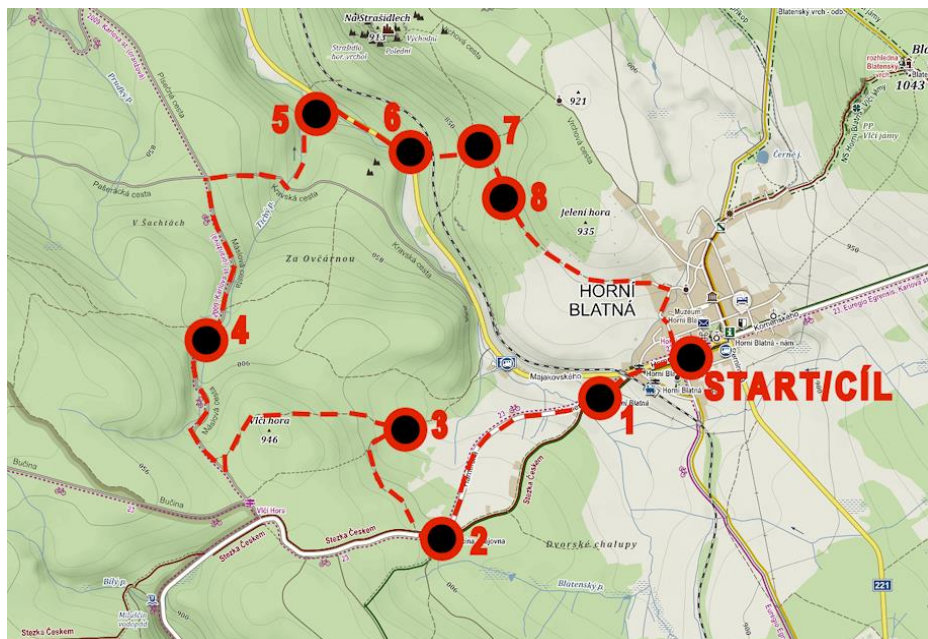

Bývalá kaplička Wurstkapelle a nová kaple sv. archanděla Michaela (foto: Ulrich Möckel)

Horní Blatná od úbočí Jelení hory, asi 1908

Trasa výšlapu

Vydal: Spolek přátel dolu sv. Mauritius

Text: Michal Urban

Náklad: 60 ks

Hřebečná 2022